

Wprowadzenie do CERN - Mecca dla fizyków

Andrzej SIEMKO, CERN, Departament Technologii Akceleratorów

Plan wykładu

- CERN – trochę historii
- Kompleks akceleratorów w CERN
- Misja i zadania CERN
- Jakie są główne osiągnięcia naukowe CERN
- Kto pracuje w CERN
- Polska w CERN

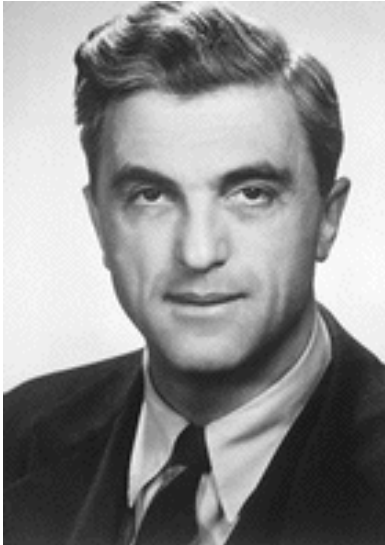
Trochę historii

Jak powstał CERN

Na przełomie lat 40-tych i 50-tych grupa znamienitych naukowców i polityków przedstawiła ideę odbudowy europejskiej nauki poprzez współpracę międzynarodową.

- Inicjatywa środowiska fizyków:
  - Zjednoczenie środowiska fizyków europejskich by być konkurencyjnym względem USA, zwłaszcza w zakresie dużych urządzeń badawczych
    - Pierwsza propozycje wysunął w 1949 [Louis de Broglie](#)
    - E. Amaldi, P. Auger, L. Kowarski, F. Perrin
1950 raport Kowarskiego o potrzebie utworzenia międzyrządowego centrum, „wyłącznie naukowego“
- Inicjatywa polityczna:
  - Ruch europejski
    - European Cultural Conference, Lausanne 8-12 grudzien 1949
    - Idea zbliżenia Europejczyków po wojnie

CERN – Trochę historii

Felix Bloch

Pierwszy dyrektor CERN

Porozumienie dla utworzenia

“Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire”

zostało podpisane przez 11 krajów 15 lutego 1952

Konwencja nabrała mocy po ratyfikacji (pod auspicjami UNESCO) przez 7 pierwszych państw, co nastąpiło

29 września 1954

Uroczystość wmurowania
kamienia węgielnego

- ◆ CERN stał się organizacją międzynarodową
- ◆ **Europejska Organizacja Badan Jądrowych - CERN**

CERN - Struktura Decyzyjna

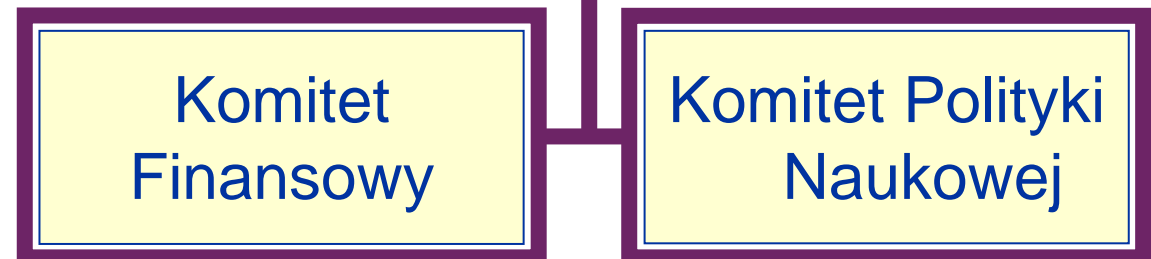
Rada CERN

- Odpowiada za politykę naukową, budżet, aprobuje programy, działalność, wydatki; decyzje większością ale zwykle przez konsensus; przewodniczący – prof. Eliezer Rabinovici; po dwóch przedstawicieli z każdego z krajów członkowskich

Ciała doradcze:

- Komitet Polityki Naukowej; daje rekomendacje; członkowie nie muszą być z krajów członkowskich,
- Komitet Finansowy; delegaci rządów krajów członkowskich; nadzór nad finansami

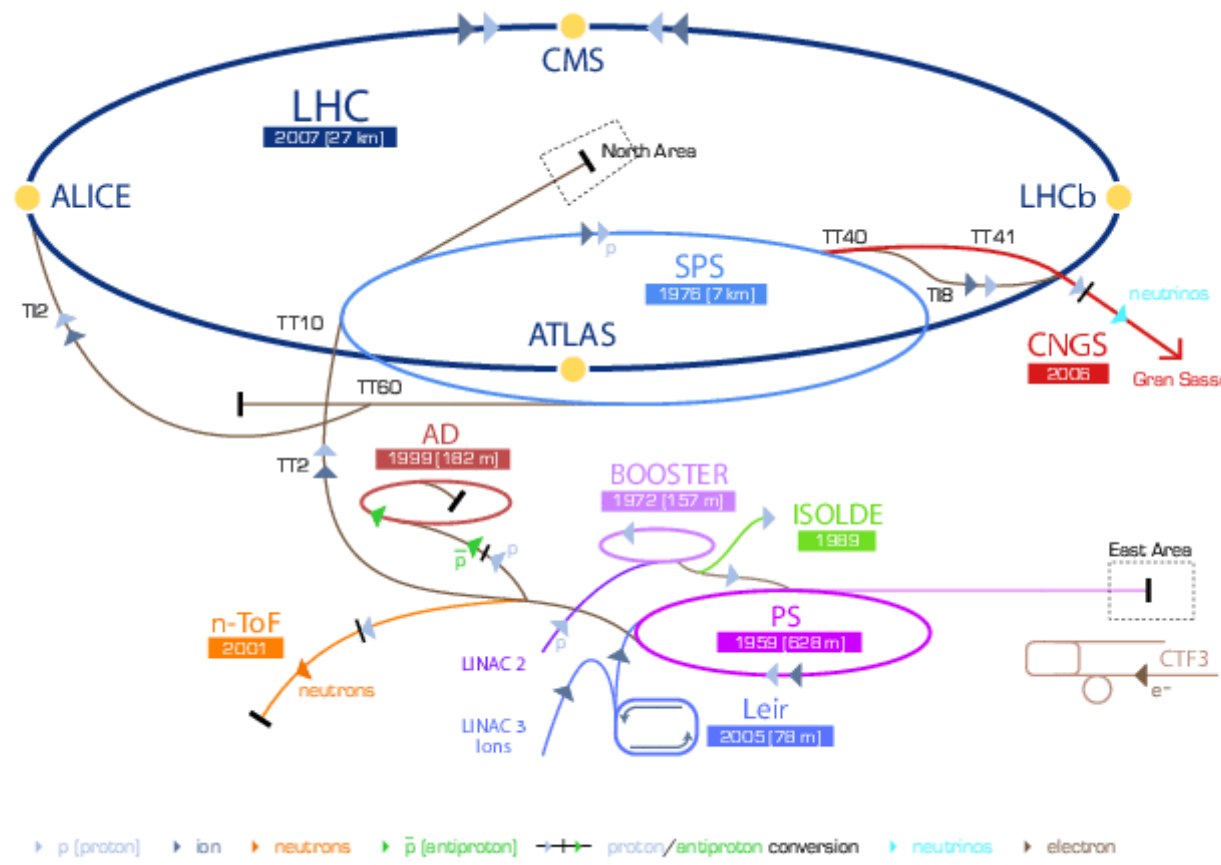

Kompleks akceleratorów w CERN

Akceleratory są to wielkie urządzenia badawcze służące do przyspieszania cząstek do prędkości bliskiej prędkości światła oraz do późniejszego ich zderzania z innymi cząstkami.

- Zespół akceleratorów w CERN jest największy i najbardziej uniwersalny na świecie. W jego skład wchodzi zarówno akceleratory (przyspieszacze), dezakceleratory (spowalniacze) jak i zderzacze (kolizjonery) cząstek elementarnych.
- Wykorzystywane są wiązki elektronów, pozytonów, protonów, antyprotonów a także "ciężkich jonów" (jąder atomów takich jak tlen, węgiel, siarka lub ołów).

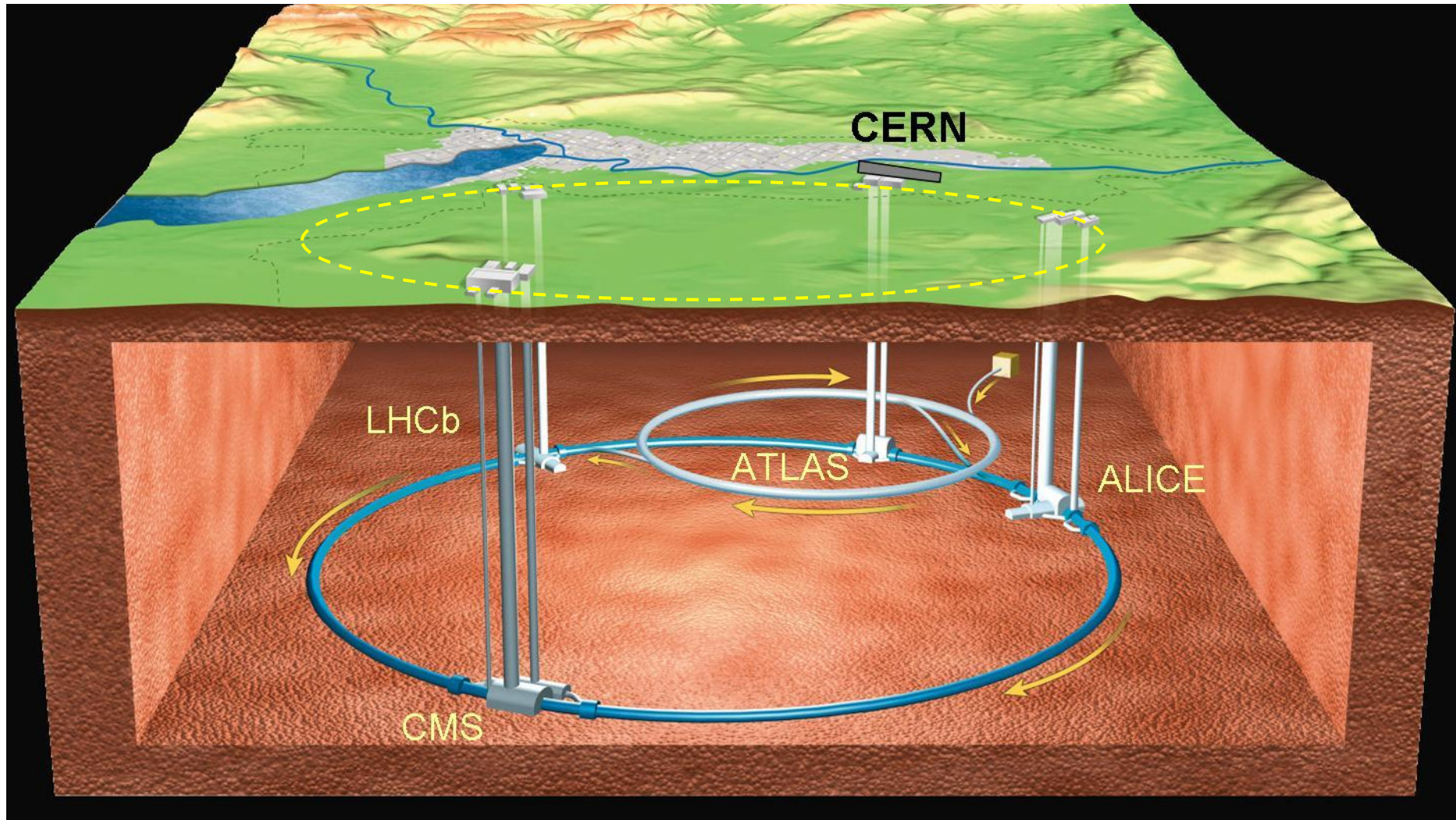
CERN – najbardziej zaawansowany kompleks akceleratorowy na świecie

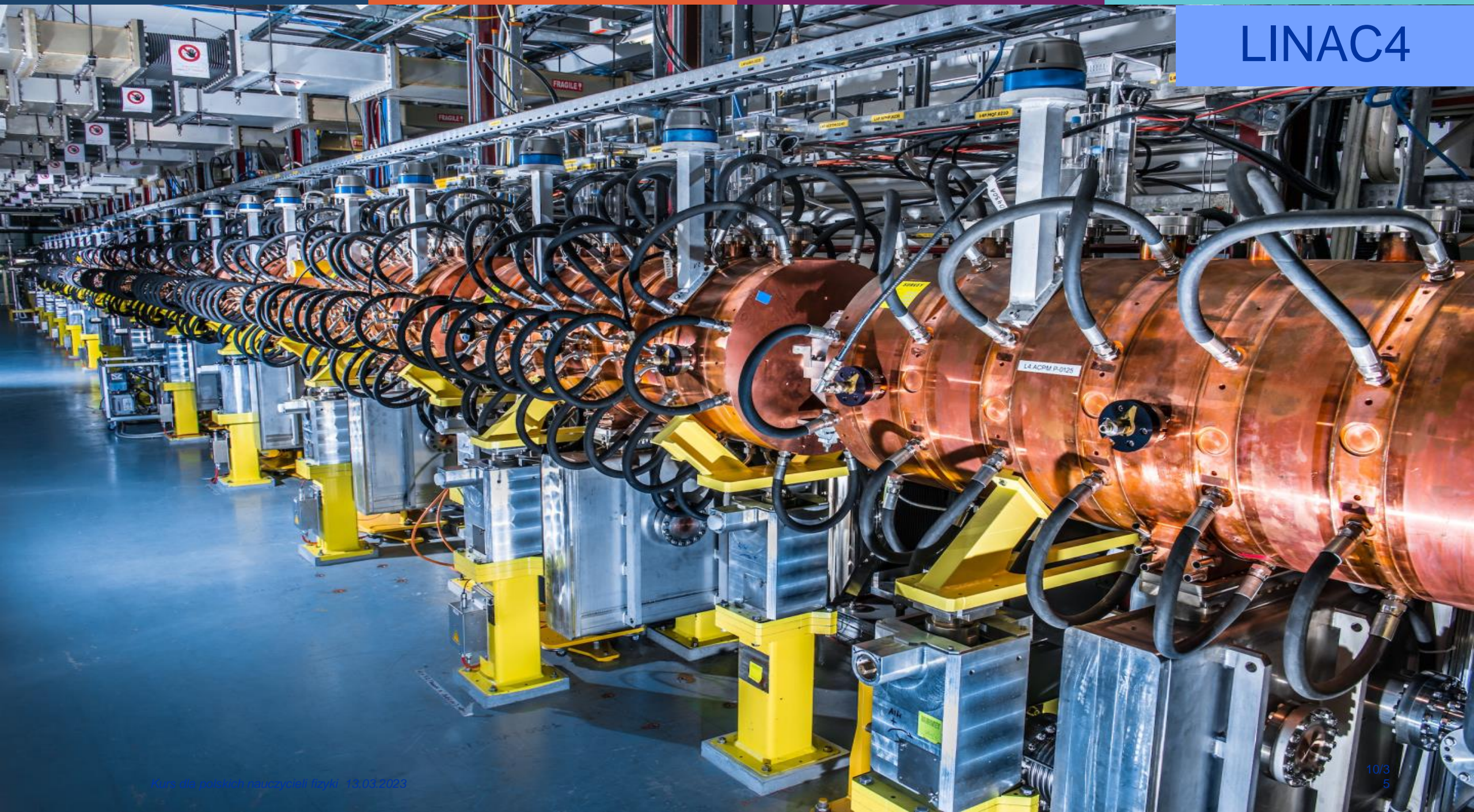

Kompleks Akceleratorów w CERN

Schemat tuneli LHC i SPS

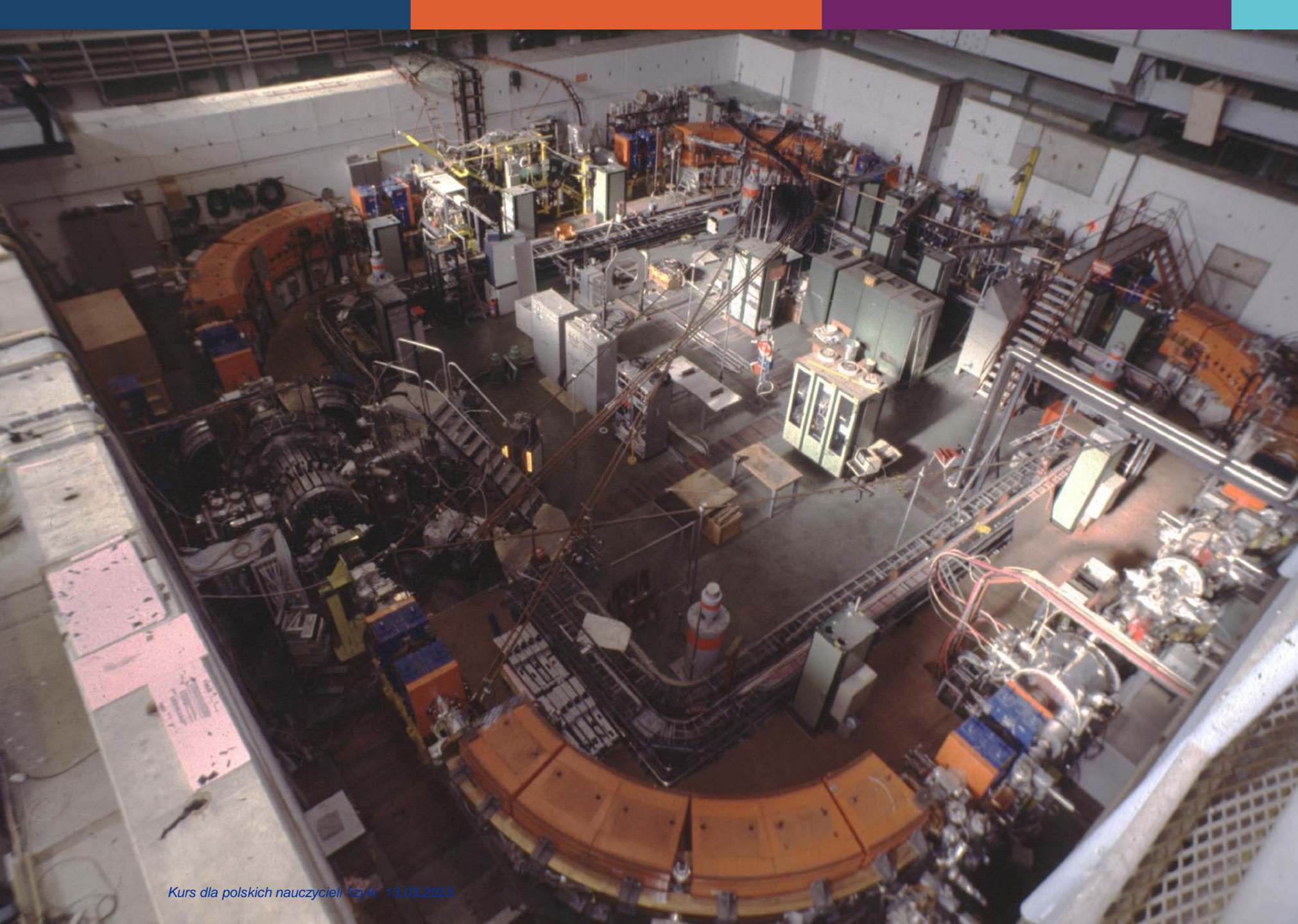
LINAC4

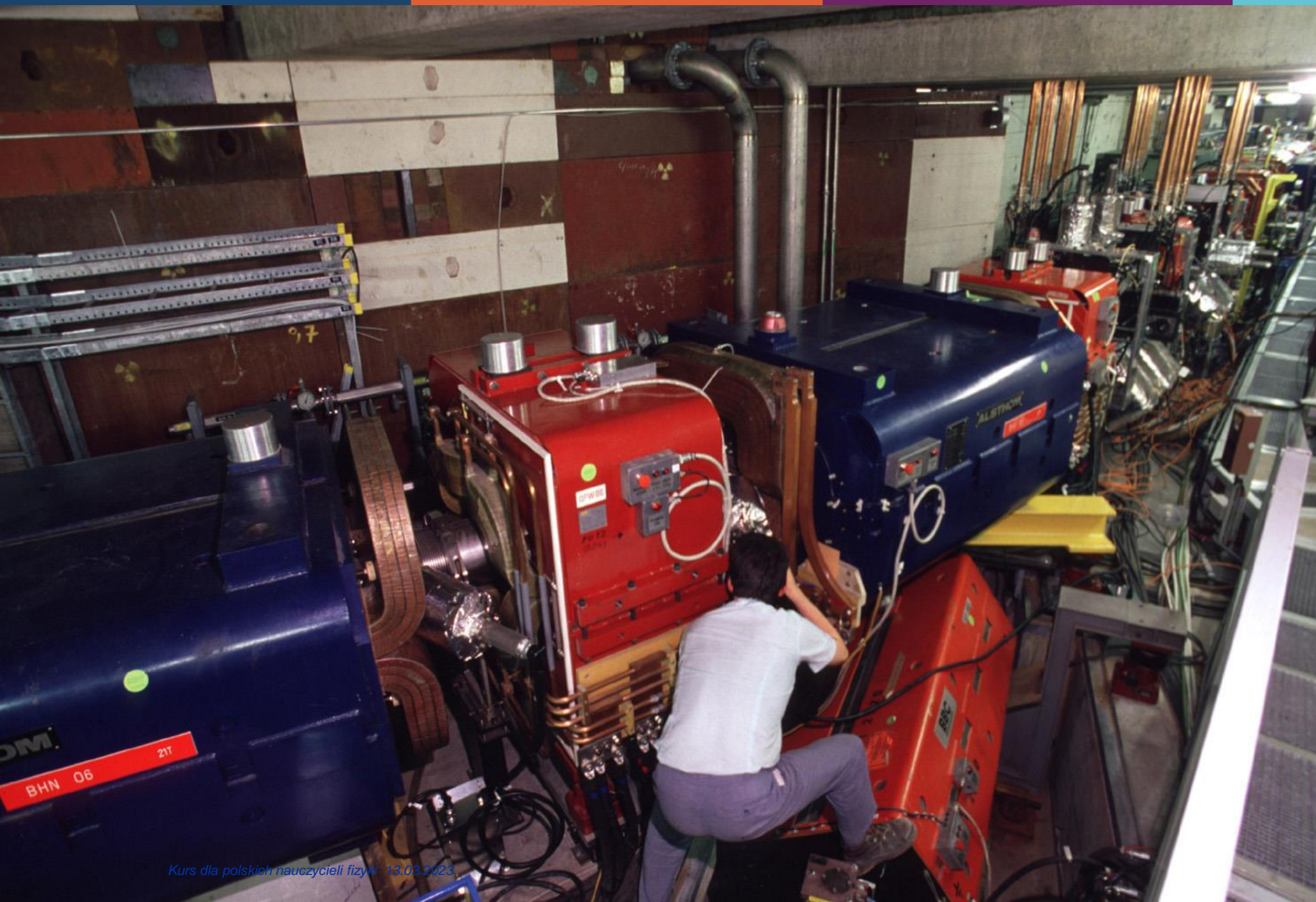

PS Booster

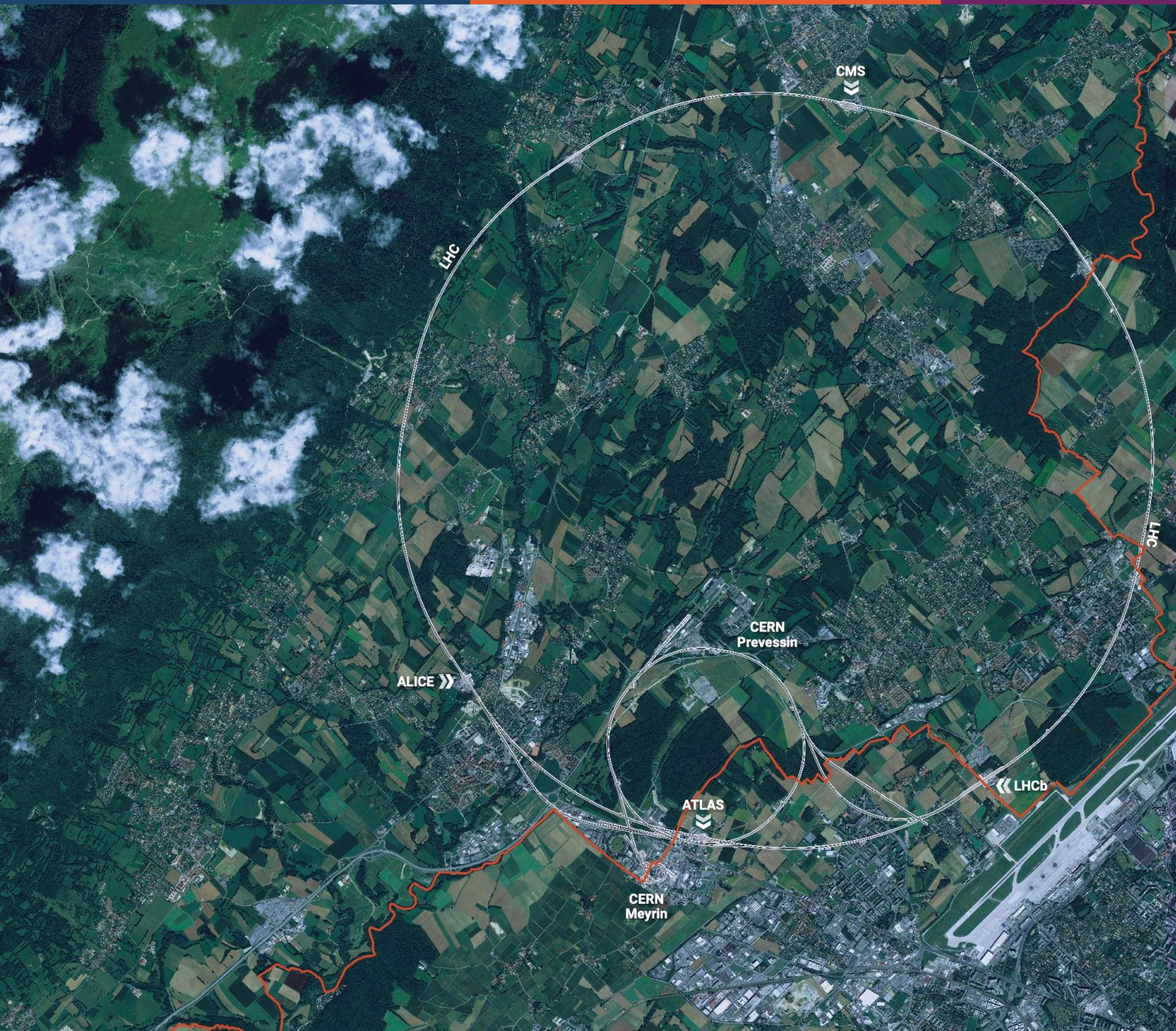

Misja i zadania CERN

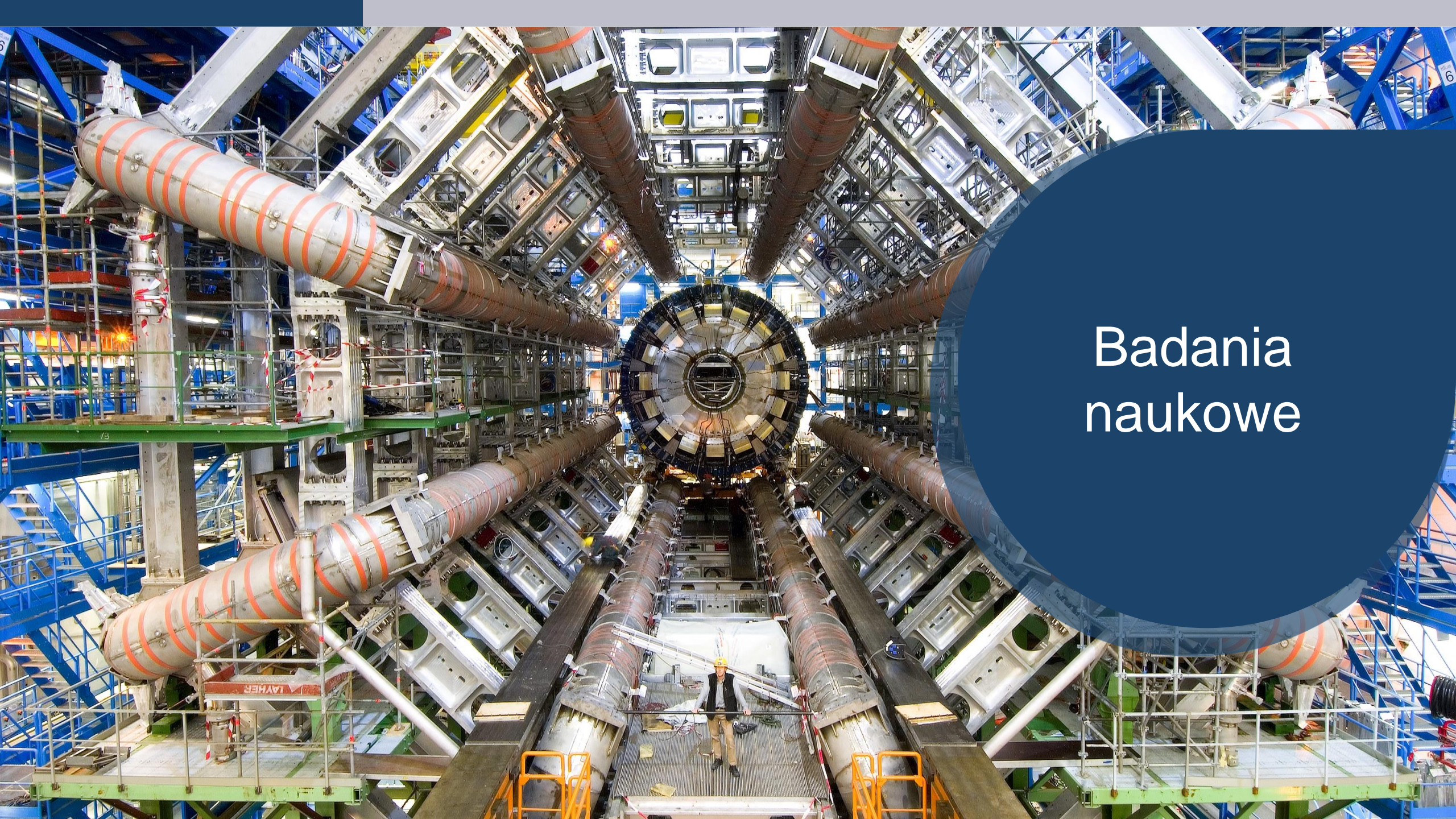
CERN to największe na świecie laboratorium fizyki cząstek elementarnych.

Naszym celem jest poznanie najbardziej fundamentalnych cząstek i praw wszechświata.

Cztery filary misji CERN

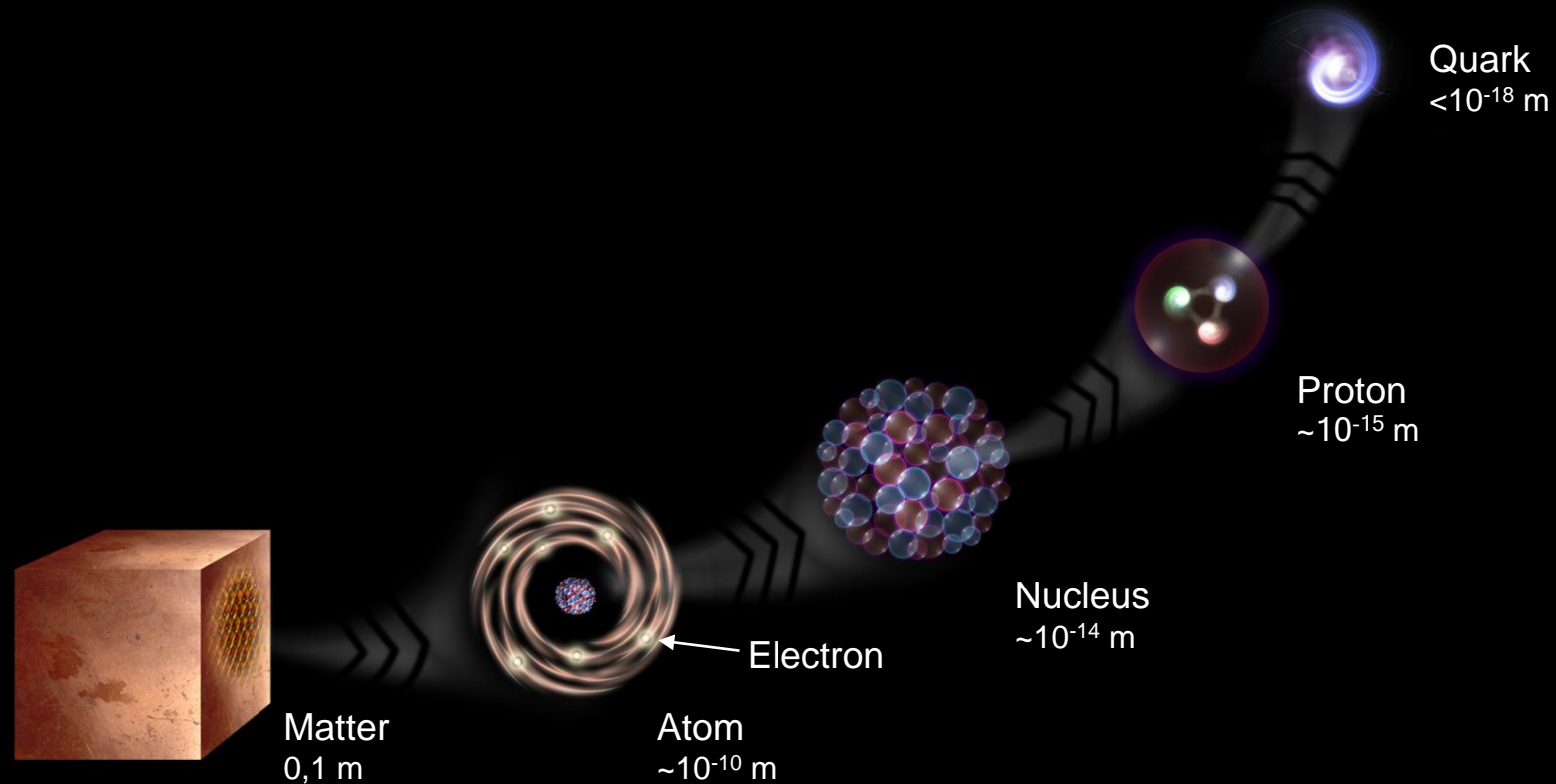

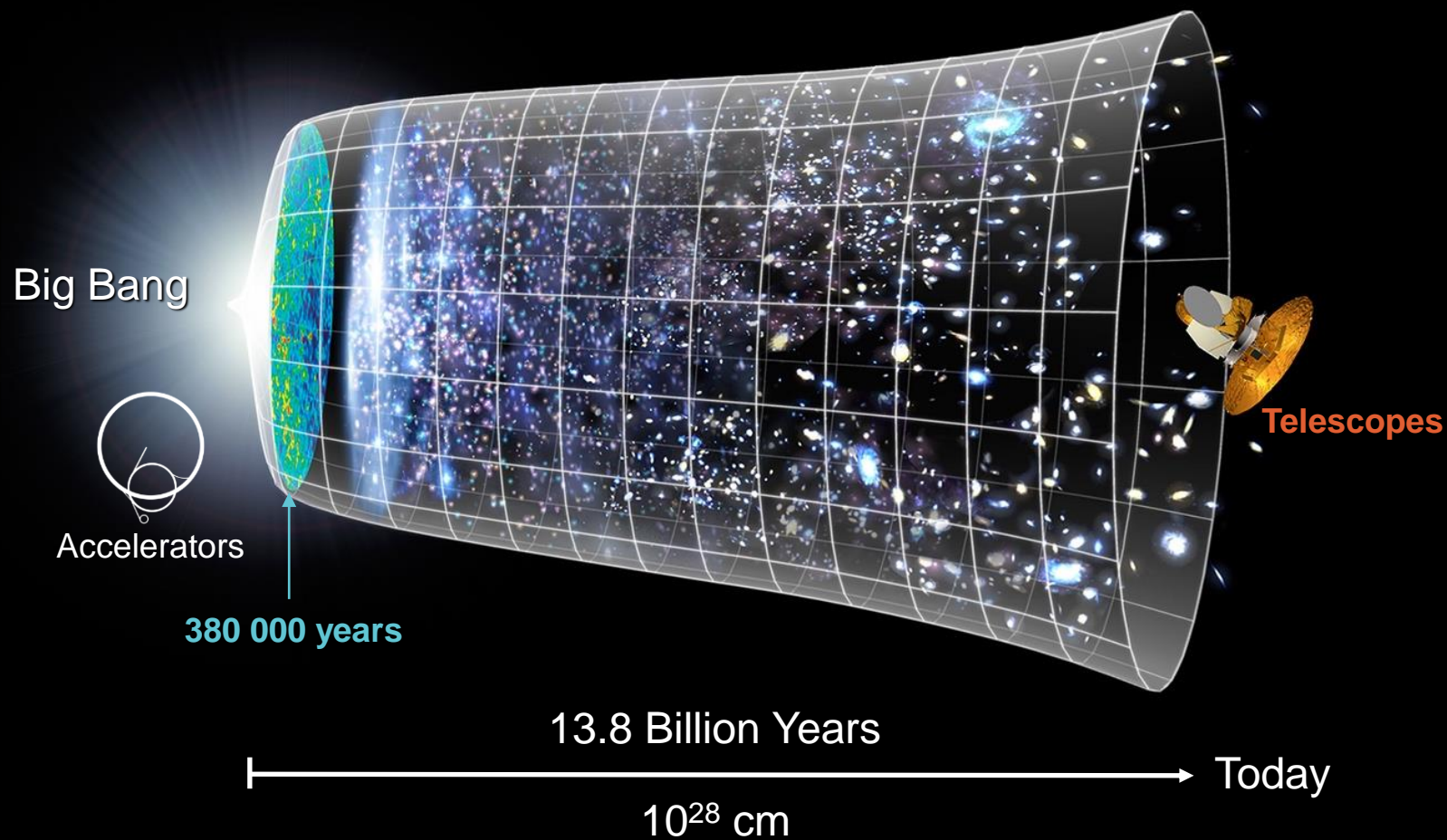

Badania
naukowe

What is the universe made of?

We study the elementary building blocks of matter and the forces that control their behaviour

Jak powstał wszechświat?

W CERN odtwarzamy warunki istniejące ułamek sekundy po Wielkim Wybuchu, aby uzyskać wgląd w strukturę i początkową ewolucję wszechświata.

Główne osiągnięcia Naukowe CERN

1973: Odkrycie prądów neutralnych w komorze "Gargamelle"

1983: Odkrycie bozonów W i Z w eksperymentach UA1 i UA2

1995: Pierwsze atomy antymaterii w eksperymencie PS210

2012: Odkrycie Bozon Higgsa

- ◆ 1984 Nagroda Nobla w fizyce za odkrycie bozonów W i Z
Carlo Rubbia i Simon van der Meer
- ◆ 1992 Nagroda Nobla w fizyce za rozwój detektorów cząstek, szczególnie wielodrutowych komór proporcjonalnych
George Charpak
- ◆ 2013 Nagroda Nobla w fizyce za teoretyczne odkrycie mechanizmu, który pomaga zrozumieć pochodzenie masy cząstek subatomowych
François Englert and Peter Higgs

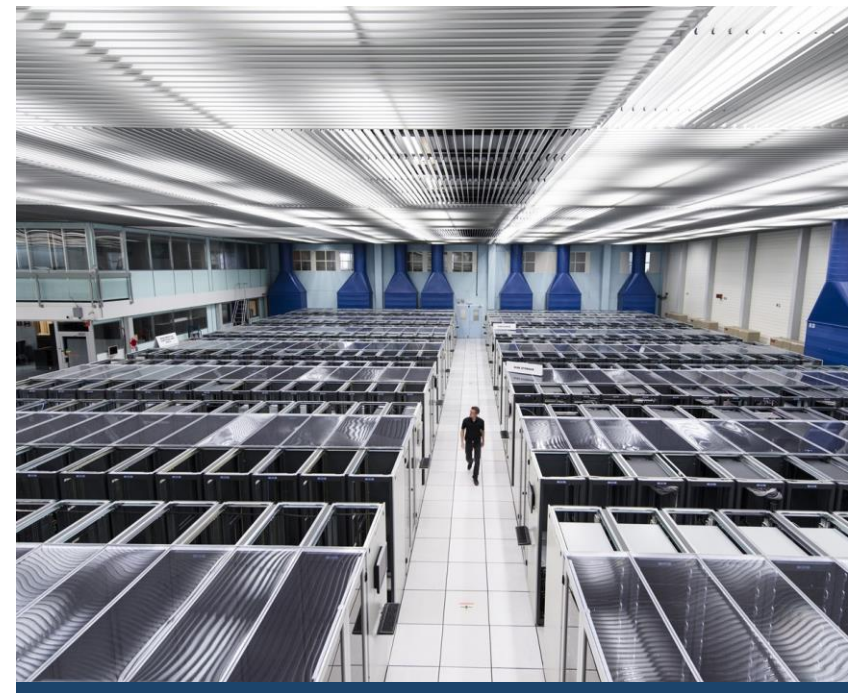
W CERN rozwijamy technologie w trzech kluczowych obszarach

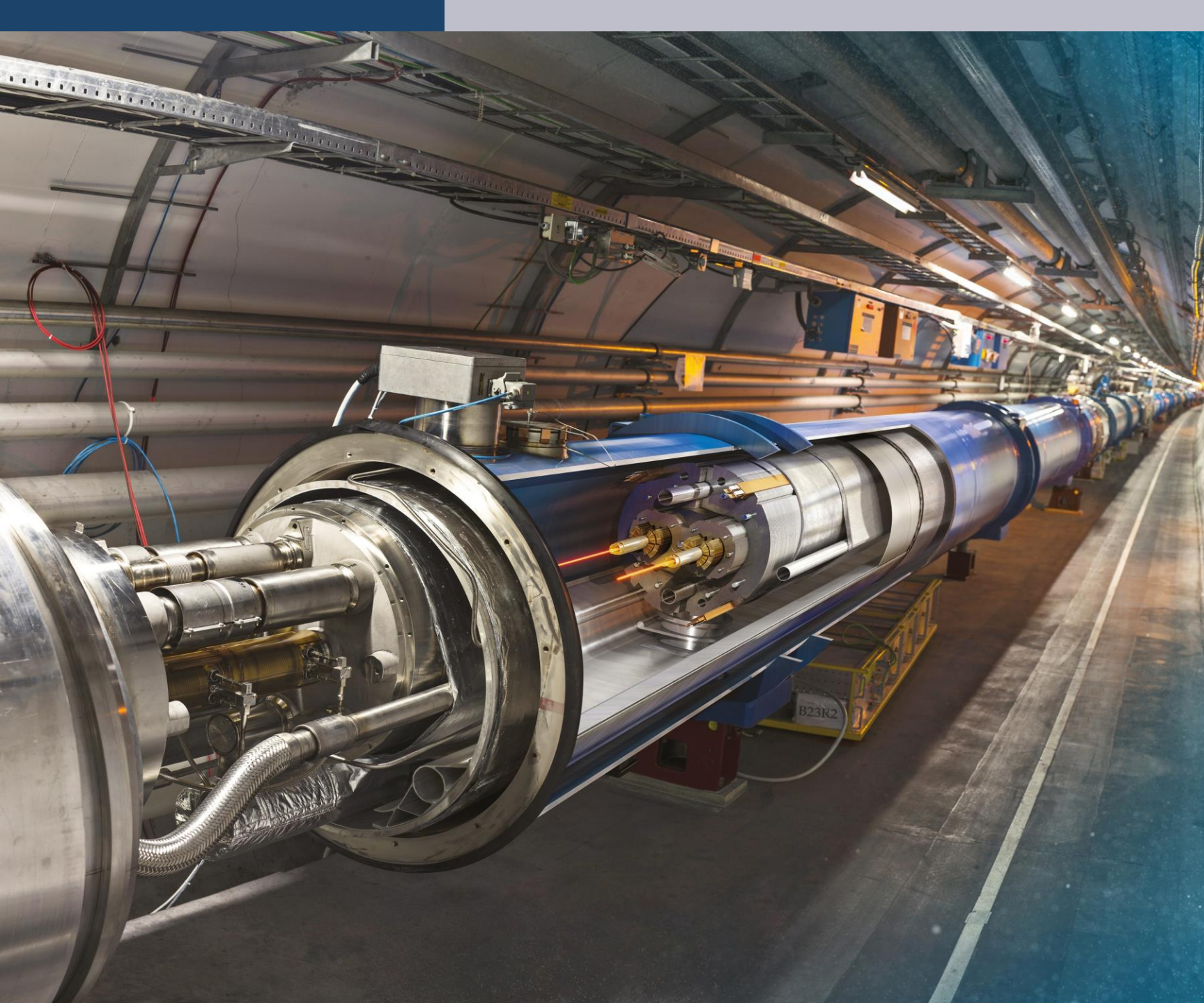
ACCELERATORY

DETEKTORY

PRZETWARZANIE DANYCH

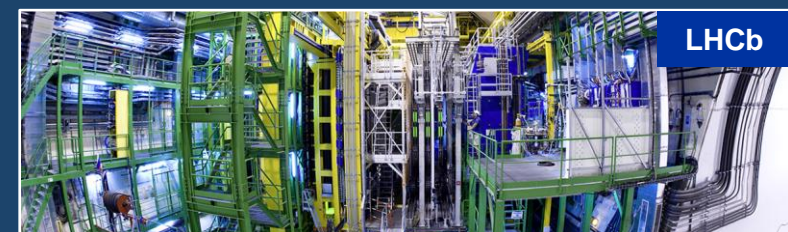
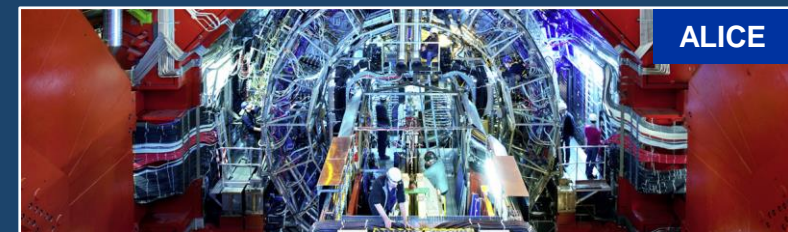
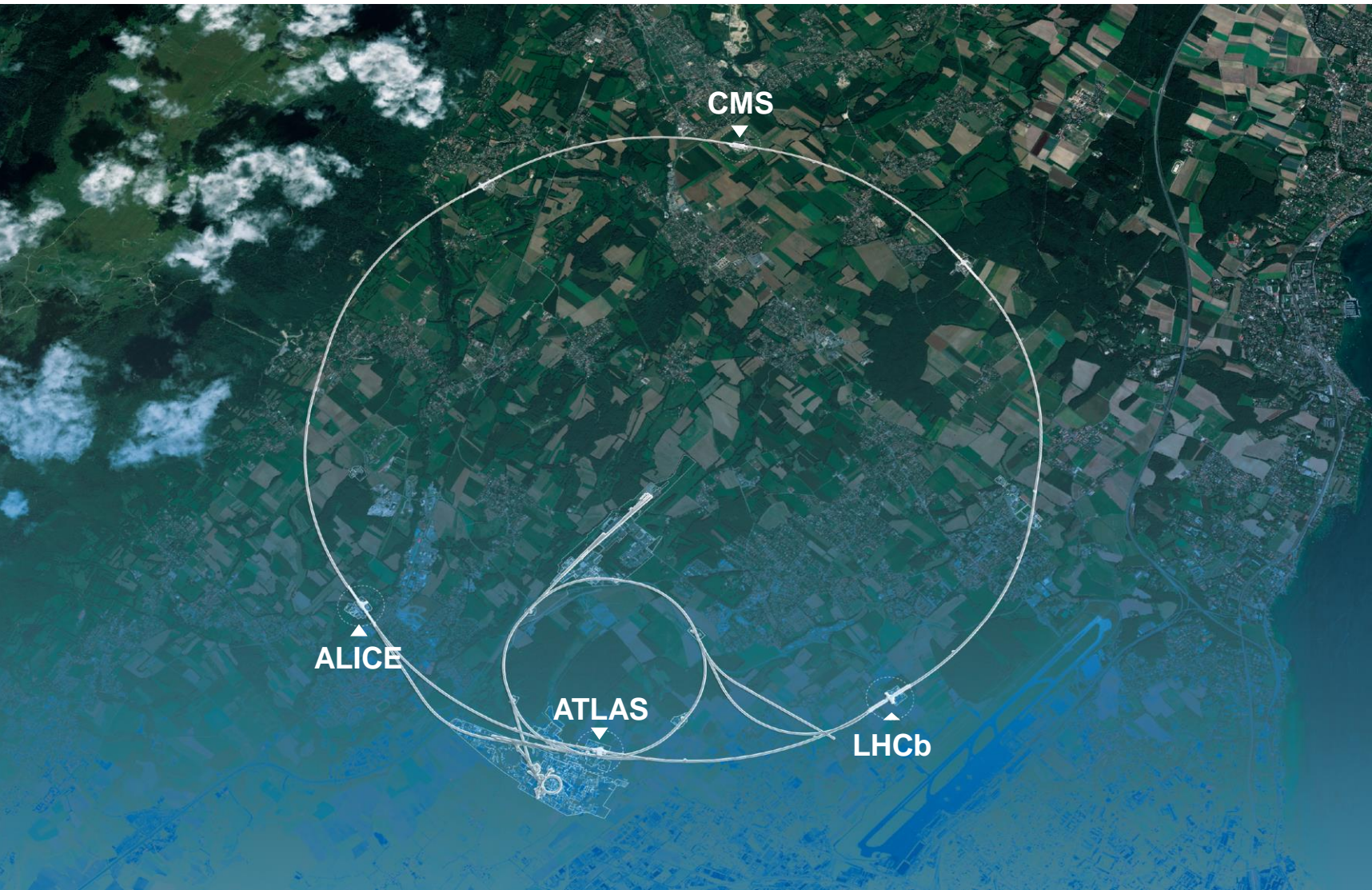

Wielki Zderzacz Hadronów (LHC)

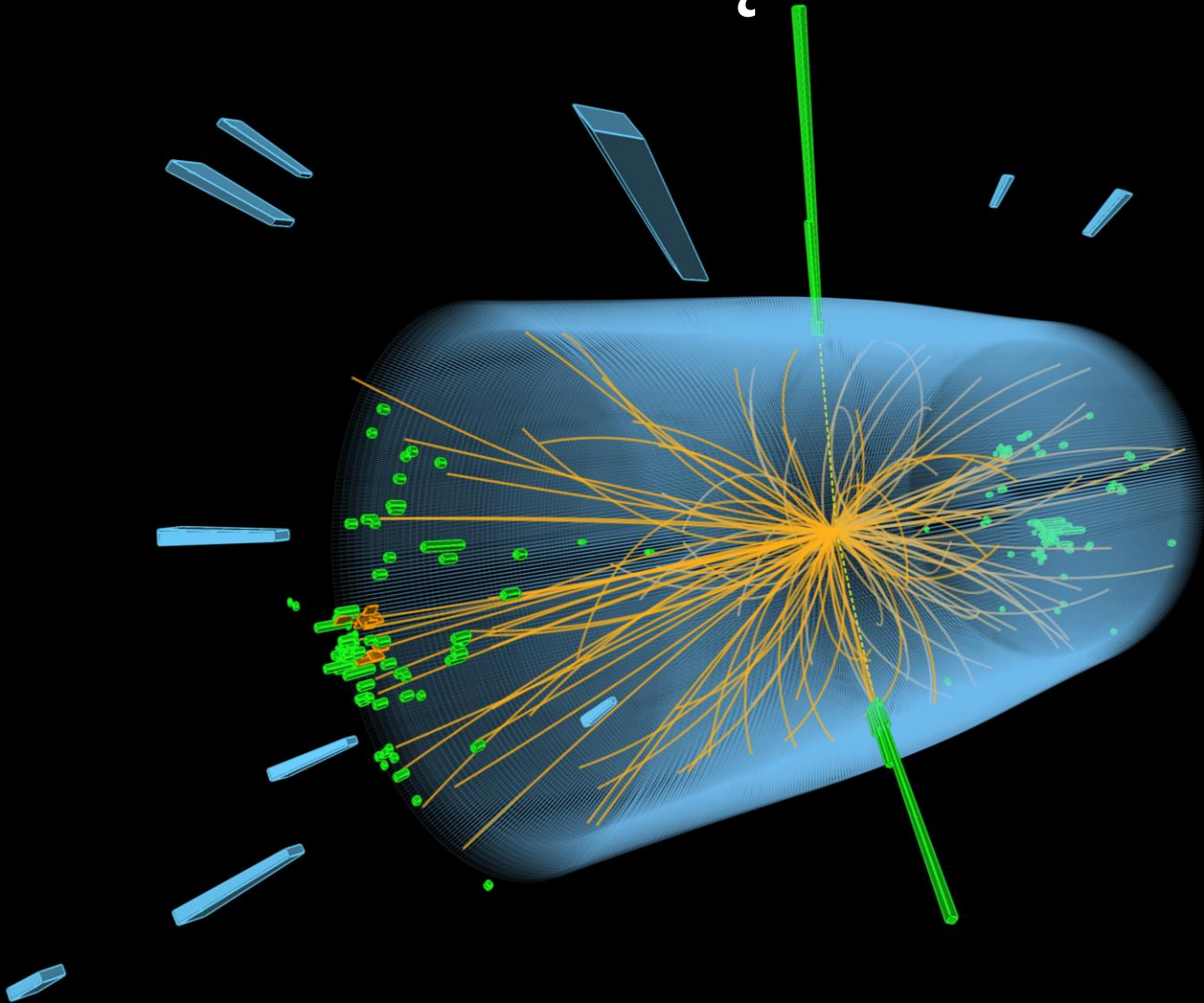
- 27 km obwodu pierścienia
- Około 100 m pod ziemią
- Magnesy nadprzewodnikowe kierują cząsteczkami wokół pierścienia
- Cząstki są przyspieszane do prędkości bliskich prędkości światła

Gigantyczne detektory rejestrują cząsteczki tworzone w czterech punktach zderzeń

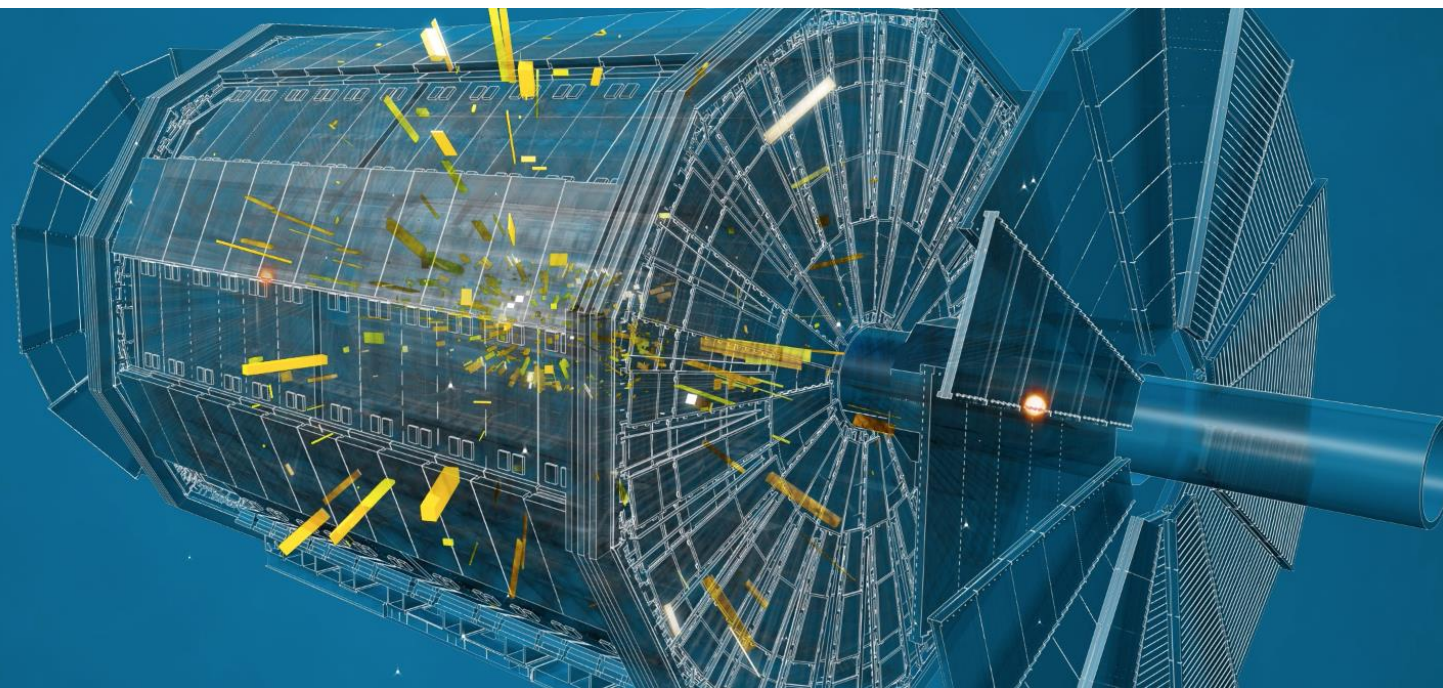

LHC produkuje ponad 1 miliard zderzeń cząstek na sekundę

Energia zderzających się cząstek jest przekształcana w nowe cząstki.

Detektory LHC są analogiczne do kamer 3D

Detektory mierzą energię, kierunek i ładunek powstających cząstek.

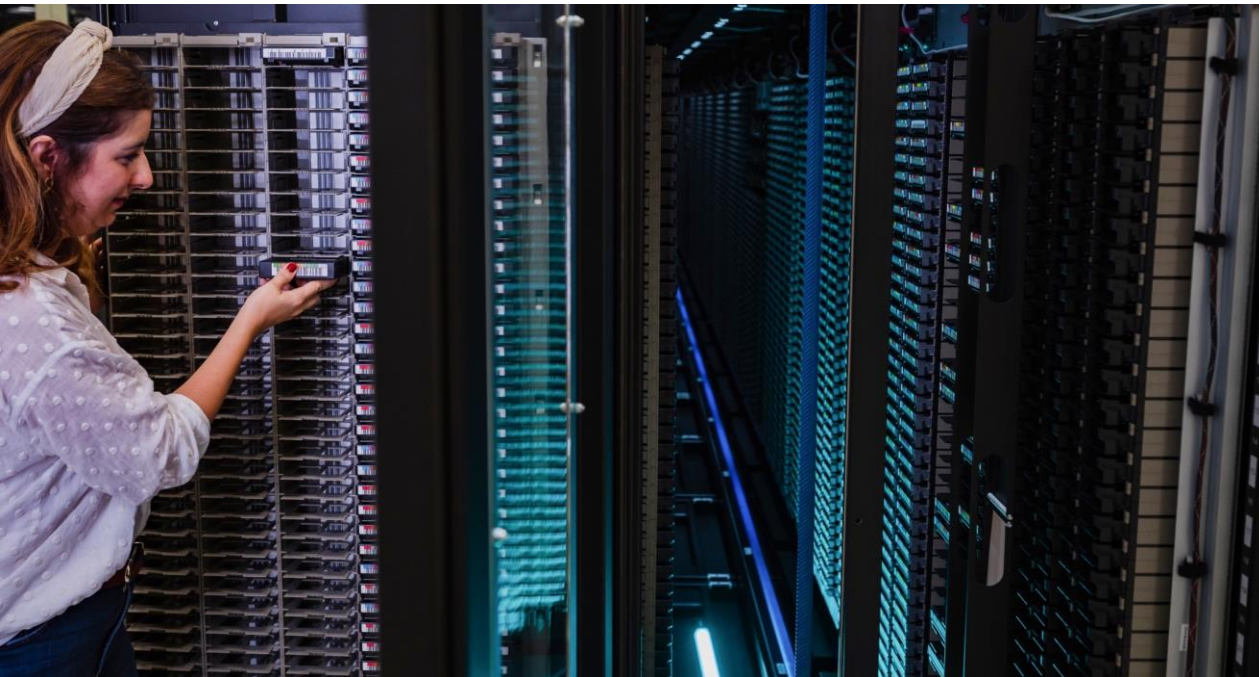
Detektory mierzą energię, kierunek i ładunek powstających cząstek.

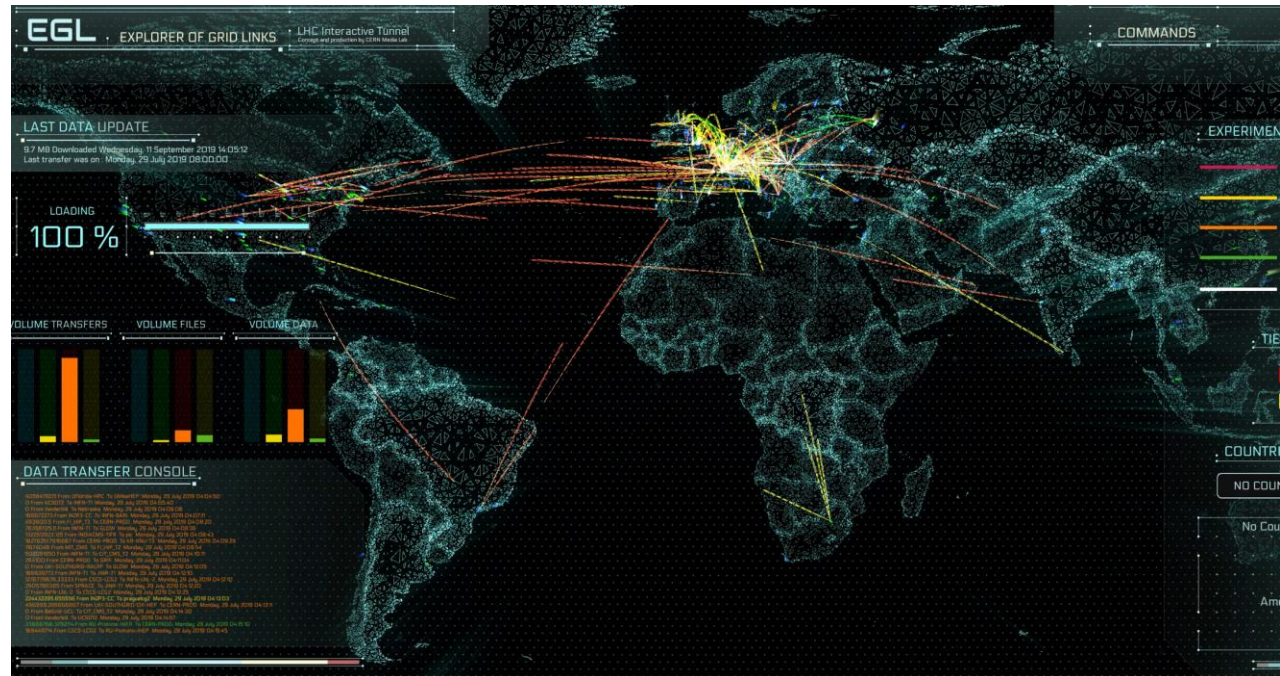
Detektory LHC powstały w ramach międzynarodowej współpracy obejmującej wszystkie regiony globu.

Światowa sieć obliczeniowa LHC

The Worldwide LHC Computing Grid (WLCG)

Służy do przechowywania, dystrybucji, przetwarzania i analizowania danych.

1 milion rdzeni przetwarzających w około 170 centrach danych w 42 krajach.

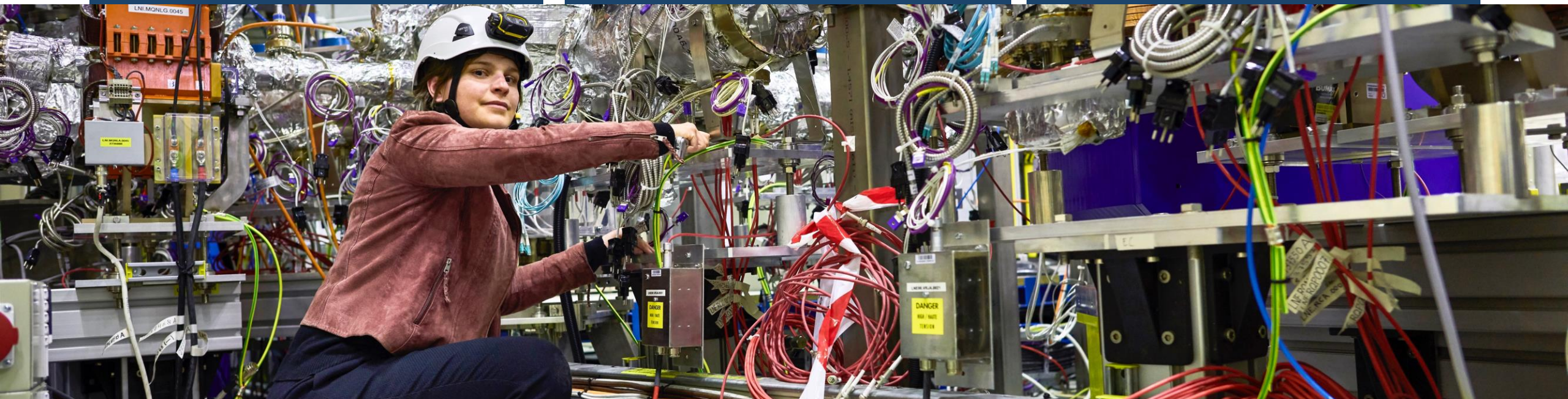
Ponad 1000 petabajtów danych przechowywanych na całym świecie.

CERN ma zróżnicowany program naukowy

Fizyka nuklearna
(ISOLDE)

Badania antymaterii
(Kompleks akceleratora AD)

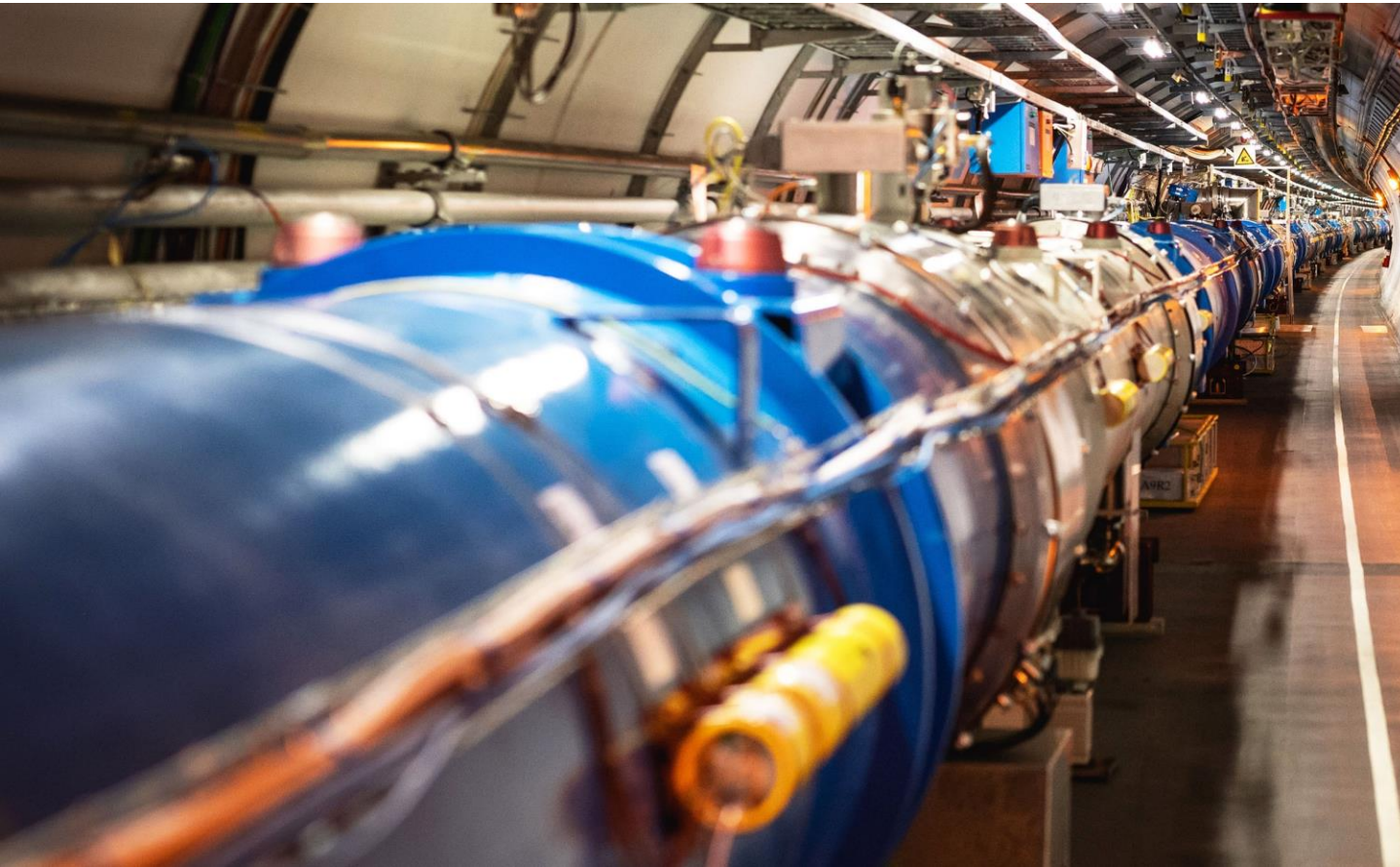
Promieniowanie kosmiczne i
powstawanie chmur (CLOUD)

Eksperymenty ze stałą tarczą, które obejmują
wyszukiwanie rzadkich zjawisk

Fizyka neutrin.
Wkład w Long Baseline Neutrino Facility w USA (LBNF)

W fizyce fundamentalnej jest wiele pytań bez odpowiedzi

Czym jest nieznanne 95% masy i energii wszechświata?

Czy istnieje tylko jeden bozon Higgsa i czy zachowuje się tak, jak tego oczekiwano?

Dlaczego wszechświat składa się tylko z materii i prawie nie zawiera antymaterii?

Dlaczego grawitacja jest tak słaba w porównaniu z innymi siłami?

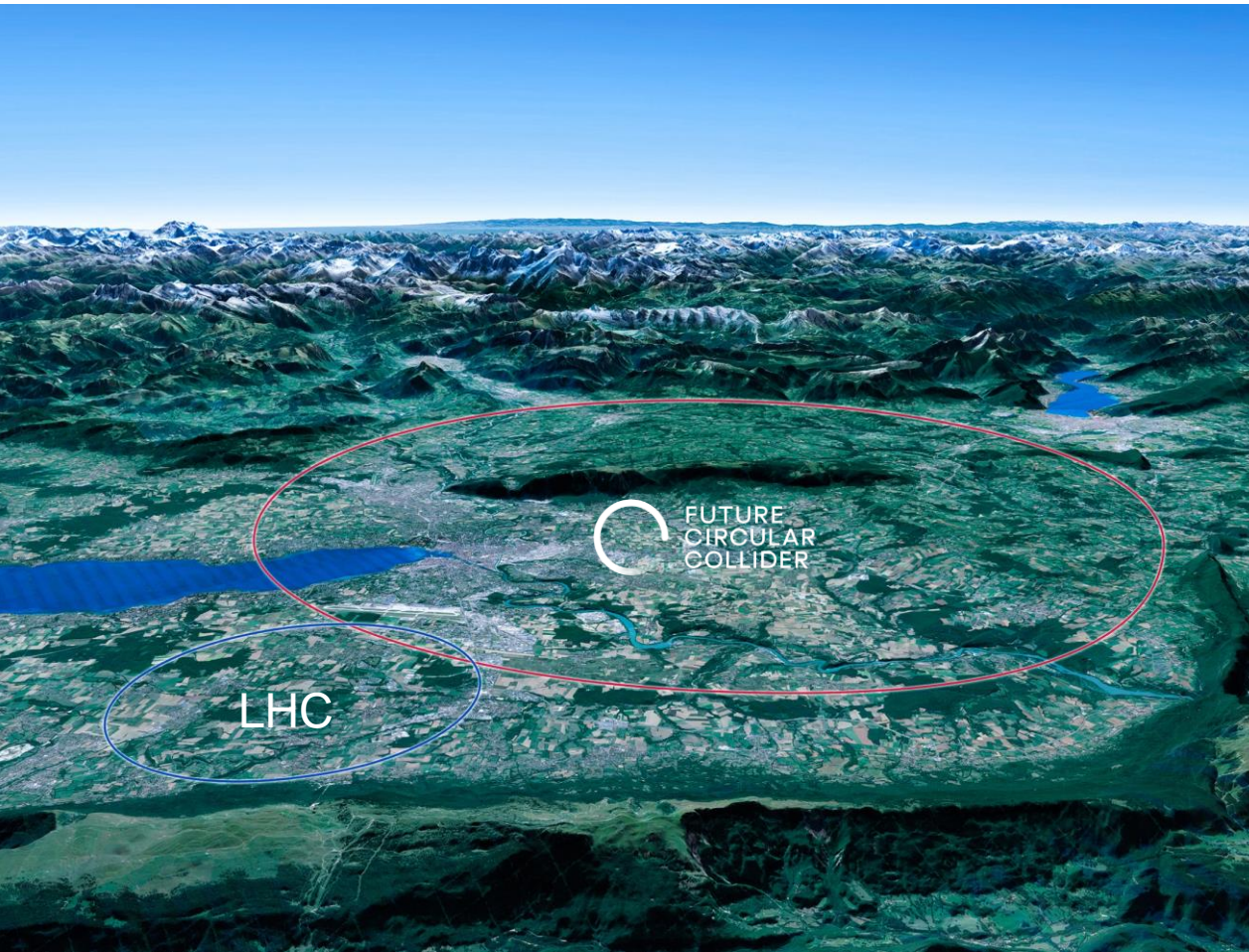
Trwają przygotowania do modernizacji LHC do dużej świetlności (HL-LHC)

- HL-LHC wykorzysta nowe technologie, aby zapewnić 10 razy więcej kolizji protonów niż LHC.
- Da dostęp do rzadkich zjawisk, większą precyzję i potencjał odkrywczy.
- Zacznie działać w 2029 roku i potrwa do ok. 2040.

Priorytety naukowe na przyszłość

Realizacja zaleceń Aktualizacji
Europejskiej Strategii Fizyki Cząstek 2020:

- Pełne wykorzystanie HL-LHC
- Budowa fabryki Higgsa, aby lepiej zrozumieć tę wyjątkową cząstkę
- Badanie wykonalności technicznej i finansowej przyszłego zderzacza o długości 100 km w CERN
- Intensyfikacja odpowiednich programów badawczo-rozwojowych
- Wspieranie innych projektów w laboratoriach na całym świecie

Rozwój współpracy międzynarodowej

CERN tworza ludzie ze wszystkich stron świata

Kraje członkowskie CERN w liczbach

23 Member States

Austria – Belgium – Bulgaria – Czech Republic
Denmark – Finland – France – Germany – Greece
Hungary – Israel – Italy – Netherlands – Norway
Poland – Portugal – Romania – Serbia – Slovakia
Spain – Sweden – Switzerland – United Kingdom

3 Associate Member States in the pre-stage to membership

Cyprus – Estonia – Slovenia

7 Associate Member States

Croatia – India – Latvia – Lithuania – Pakistan
Türkiye – Ukraine

6 Observers

Japan – Russia (suspended) – USA
European Union – JINR (suspended) – UNESCO

Around 50 Cooperation Agreements with non-Member States and Territories

Albania – Algeria – Argentina – Armenia – Australia – Azerbaijan – Bangladesh – Belarus – Bolivia
Bosnia and Herzegovina – Brazil – Canada – Chile – Colombia – Costa Rica – Ecuador – Egypt – Georgia – Honduras
Iceland – Iran – Jordan – Kazakhstan – Lebanon – Malta – Mexico – Mongolia – Montenegro – Morocco – Nepal
New Zealand – North Macedonia – Palestine – Paraguay – People's Republic of China – Peru – Philippines – Qatar
Republic of Korea – Saudi Arabia – Sri Lanka – South Africa – Thailand – Tunisia – United Arab Emirates – Vietnam

Roczny budżet CERN wynosi
1200 MCHF (równowartość
budżetu średniego europejskiego
uniwersytetu)

Na dzień 31 grudnia 2022 r
Pracownicy:
2658 pracowników, 900
stypendystów

Współpracownicy:
11 860 użytkowników, 1516 innych

CERN — laboratorium dla ludzi z całego świata

Udział użytkowników CERN-u według kraju macierzystego instytutu na dzień 31 grudnia 2022 r

Różnorodność geograficzna i kulturowa
Użytkownicy 110 narodowości
19,4% kobiet

Member States 7147

Austria 85 – Belgium 129 – Bulgaria 43 – Czech Republic 244
Denmark 49 – Finland 90 – France 844 – Germany 1225
Greece 119 – Hungary 73 – Israel 64 – Italy 1527
Netherlands 169 – Norway 79 – Poland 305 – Portugal 100
Romania 109 – Serbia 33 – Slovakia 70 – Spain 383
Sweden 103 – Switzerland 406 – United Kingdom 898

Associate Member States in the pre-stage to membership 69

Cyprus 15 – Estonia 30 – Slovenia 24

Associate Member States 382

Croatia 38 – India 132 – Latvia 16 – Lithuania 14 – Pakistan 35
Türkiye 122 – Ukraine 25

Observers 2991

Japan 216 – Russia (suspended) 873 – United States of America 1902

Non-Member States and Territories 1271

Algeria 2 – Argentina 13 – Armenia 8 – Australia 21 – Azerbaijan 2 – Bahrain 4 – Belarus 18 – Brazil 122
Canada 199 – Chile 34 – Colombia 21 – Costa Rica 2 – Cuba 3 – Ecuador 4 – Egypt 20 – Georgia 32
Hong Kong 15 – Iceland 3 – Indonesia 5 – Iran 11 – Ireland 5 – Jordan 5 – Kuwait 4 – Lebanon 13 – Madagascar 1
Malaysia 4 – Malta 1 – Mexico 49 – Montenegro 4 – Morocco 19 – New Zealand 5 – Nigeria 1 – Oman 1
Palestine 1 – People's Republic of China 333 – Peru 2 – Philippines 1 – Republic of Korea 147 – Singapore 2
South Africa 52 – Sri Lanka 10 – Taiwan 45 – Thailand 17 – Tunisia 2 – United Arab Emirates 7 – Viet Nam 1

Liczby dla Polski

- Personel według narodowości na dzień 31 grudnia 2022 r
- 316 użytkowników
- 91 pracowników
- 67 stypendystów

CERN jest modelem otwartej i inkluzywnej współpracy

Eksperymenty LHC to modele budowania konsensusu, współzawodnictwa i współpracy.

SESAME, synchrotronowe źródło światła w Jordanii wzorowane jest na strukturze zarządzania CERN-u.

CERN zapewnia infrastrukturę informatyczną dla technologii analizy satelitarnej do reagowania kryzysowego.

Rozwój nowych
technologii i
innowacje

Innowacje technologiczne CERN-u mają zastosowanie w wielu dziedzinach

CERN to miejsce
narodzin sieci WWW

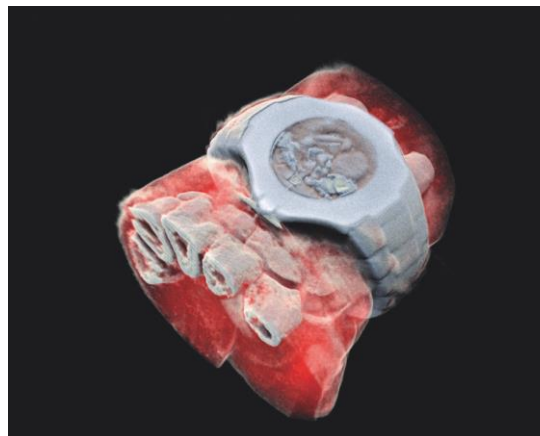
Przykładów jest znacznie więcej:
Obrazowanie medyczne, terapia raka, materiałoznawstwo, lotnictwo,
motoryzacja, środowisko, zdrowie i bezpieczeństwo, procesy
przemysłowe.

Innowacje technologiczne CERN mają ważne zastosowania w medycynie i opiece zdrowotnej

Technologie akceleratorowe znajdują zastosowanie w radioterapii nowotworów za pomocą protonów, jonów i elektronów.

Technologie stosowane w CERN są również wykorzystywane w PET, do obrazowania medycznego i diagnostyki.

Technologie detektorów pikseli są wykorzystywane do kolorowego obrazowania rentgenowskiego 3D w wysokiej rozdzielczości.

CERN produkuje innowacyjne radioizotopy dla medycyny nuklearnej.

A group of students wearing hard hats (yellow and blue) are gathered around a large, black, cylindrical detector component mounted on a metal frame. They appear to be in a laboratory or workshop setting, possibly at CERN, as indicated by the lanyards and the 'FESTIVAL' logo on one of the students' shirts. The students are looking intently at the component, with some reaching out to touch it. A teal circular graphic is overlaid on the left side of the image, containing the word 'EDUKACJA' in white capital letters.

EDUKACJA

Programy szkoleniowe, edukacyjne i informacyjne CERN

300 Undergraduate students in
Summer programmes
>3000 registered PhD students.

>1000 Fellows, Technical and Doctoral
Students in research and applied
physics, engineering and computing.

13 304 teachers since 1998 and
2000 participants in the webinar
since 2020.

Liczby dla Polski

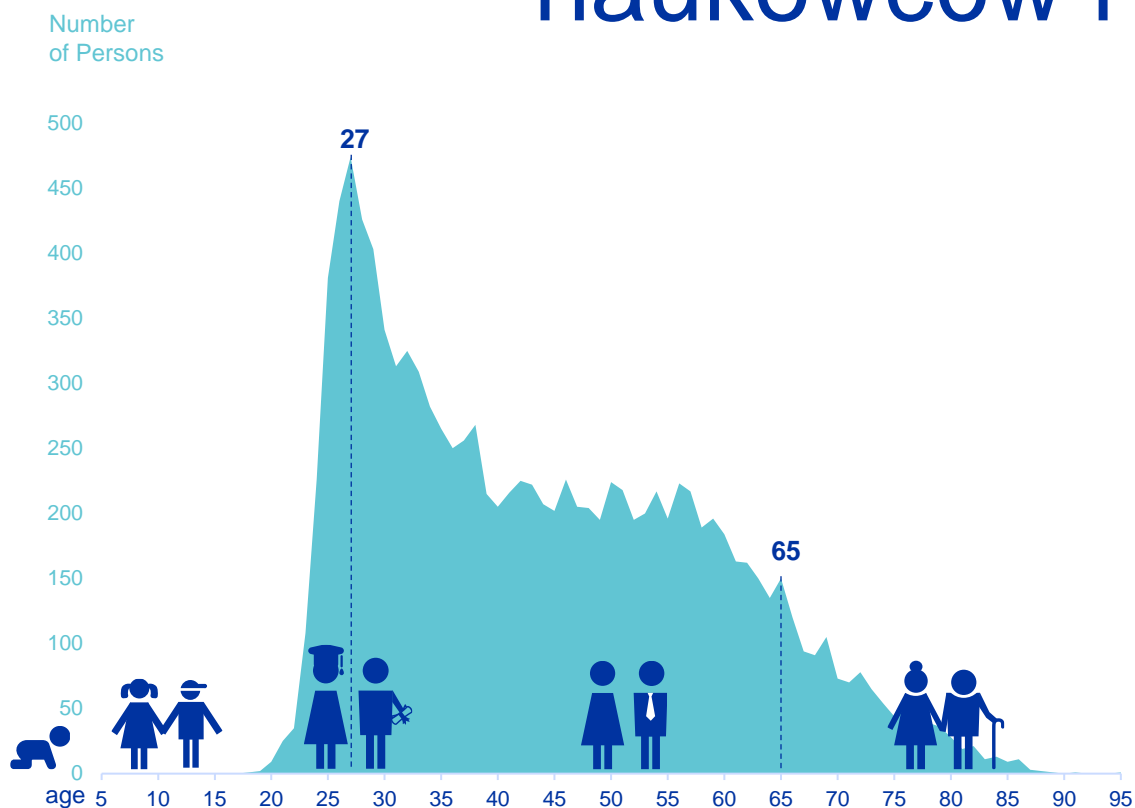
588 nauczycieli w programach
dla nauczycieli
44 drużyny w rywalizacji BL4S
656 uczniów uczestniczących
w S'Cool LAB

151 000 visitors on guided tours of
CERN in 2019, from 95 countries.

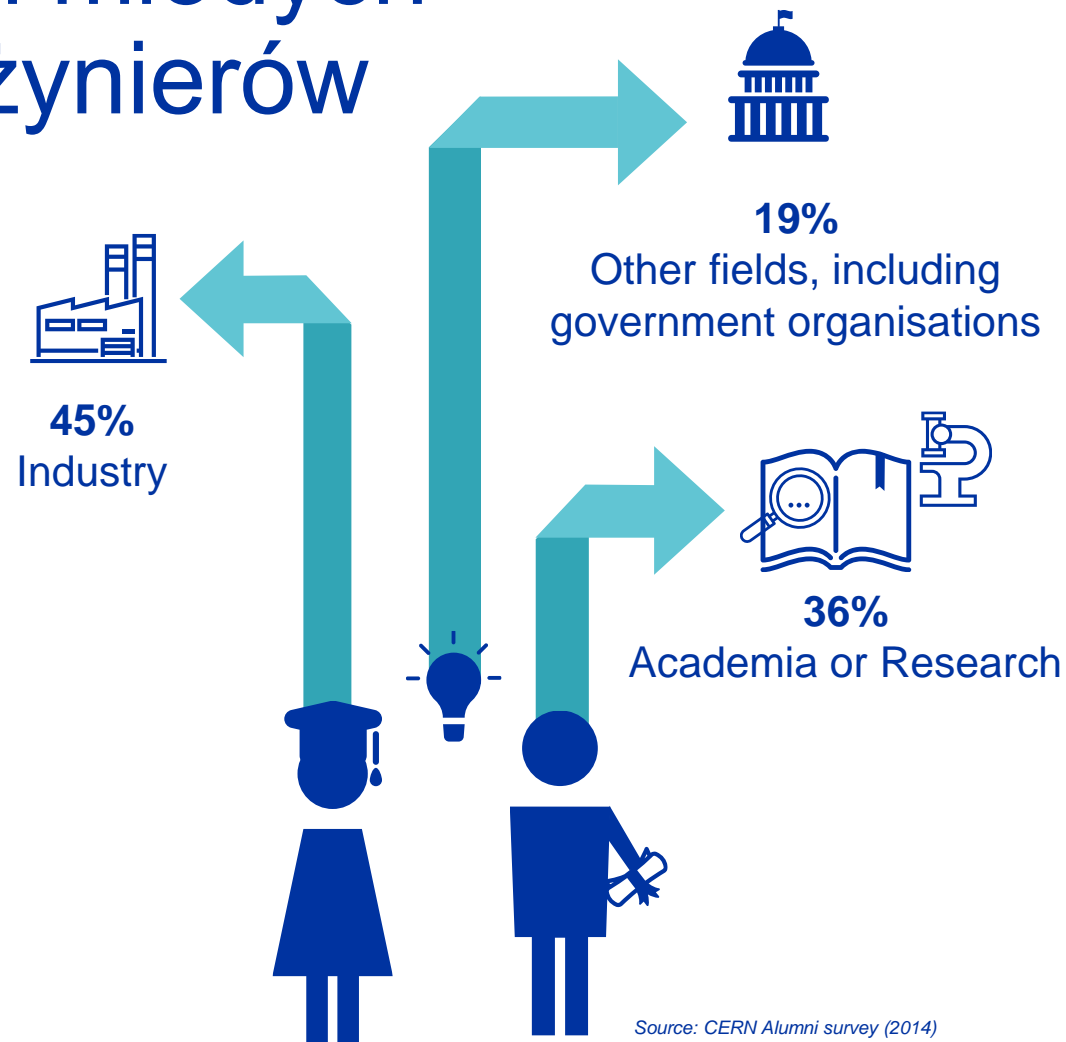
CERN engages with citizens
across the globe:
on-site and travelling exhibitions
in 15 countries, > 1 million visitors

Science Gateway will open in 2023,
expanding CERN's outreach reach
and impact, locally and globally.

CERN otwiera możliwości kariery dla współpracujących młodych naukowców i inżynierów

Age Distribution of Scientists working at CERN

PhD and Technical students leaving CERN

CERN Science Gateway

Nowe centrum edukacyjne i informacyjne CERN dla wszystkich odbiorców w wieku powyżej 5 lat.

Otwarcie lato 2023.

Nowe wystawy, laboratoria edukacyjne, wydarzenia i pokazy.

Polska ma długą historię i tradycję w fizyce cząstek elementarnych

- Polska została 16 państwem członkowskim CERN w 1991 roku
- Polska była państwem obserwatorem od 1963 roku jako jedyny kraj „za żelaznej kurtyny”
- Polscy fizycy współpracują z CERN-em od końca lat pięćdziesiątych
- W Polsce istnieje sześć ośrodków fizyki wysokich energii z głównymi ośrodkami w Warszawie i Krakowie
- Maria Skłodowska-Curie – nagrody Nobla z fizyki (1903) i chemii (1911) – to ikona Polski i ikona CERN-u

H.E. President Andrzej Duda, 15 November 2016

Polska w CERN

1959 r. – profesorowie **Mięsowicz** (Kraków), **Danysz** i **Sołtan** (Warszawa) nawiązali pierwsze indywidualne kontakty i wystarali się o kilka stypendiów dla młodych fizyków na staże w CERN. Te indywidualne kontakty przekształciły się w intensywną współpracę naukową.

Polska jest współwłaścicielem CERN

Łożymy na jego utrzymanie.

- Polska składka: ~3% budżetu (wynika z dochodu narodowego w stosunku do dochodu wszystkich państw członkowskich)

Mamy przedstawicieli w organie decyzyjnym - Radzie CERN:

- w głosowaniach – głosy wszystkich państw mają tę samą wagę.
  - Dr D. Drewniak, MEiN – przedstawiciel rządu RP,
  - Prof. T. Lesiak, IFJ PAN – przedstawiciel środowiska naukowego.

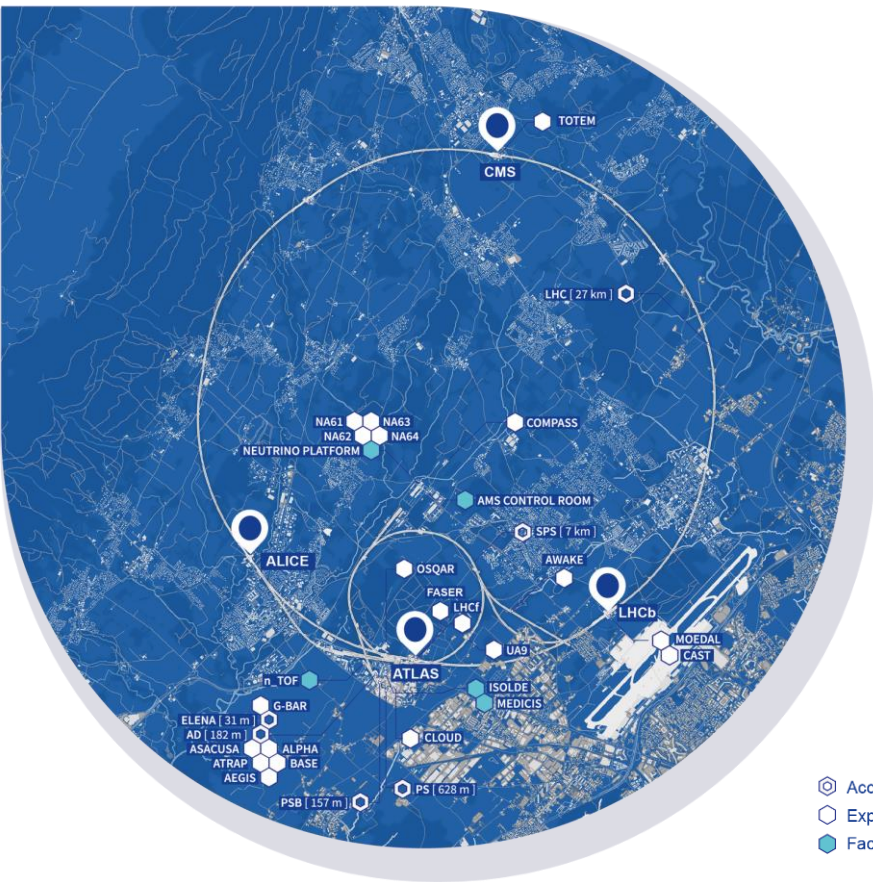
Korzystamy z urządzeń badawczych wartych miliardy CHF.

Korzystamy ze środków stypendialnych na badania prowadzone przez fizyków, doktorantów i studentów oraz na programy edukacyjne.

Możemy aplikować na stałe pozycje (*staff*) w CERN.

Polski przemysł może uczestniczyć w przetargach na dostawy urządzeń i usług dla CERN.

Polska jest aktywnie zaangażowana w program eksperymentalny CERN.

LHC EXPERIMENTS:

- ALICE** 4 institutes, 90 members
- ATLAS** 4 institutes, 76 members
- CMS** 6 institutes, 43 members
- LHCb** 4 institutes, 60 members

OTHER LHC EXPERIMENTS:

- TOTEM** 1 institute, 5 members

FIXED TARGET EXPERIMENTS

- **COMPASS,**
- **NA61,**
- **N_TOF,**
- **Neutrino Platform**

in total 18 institutes, 96 members

ISOLDE

11 institutes, 51 members

AD EXPERIMENTS

- **AEGIS**
  - **G-BAR**
- 4 institutes, 24 members

Od prawie 60 lat polscy fizycy teoretycy ściśle współpracują z CERN i dzięki tej współpracy ich wkład w światowy program badawczy w fizyce cząstek elementarnych jest znaczący.

Polska wniosła wkład w budowę akceleratora LHC

W latach 2004-2008 ponad 100 inżynierów i techników z Polski uczestniczyło w instalacji i uruchomieniu LHC.

Dziesiątki inżynierów i techników są również zaangażowani w konsolidację i ponowne uruchamianie LHC podczas każdego długiego przestoju.

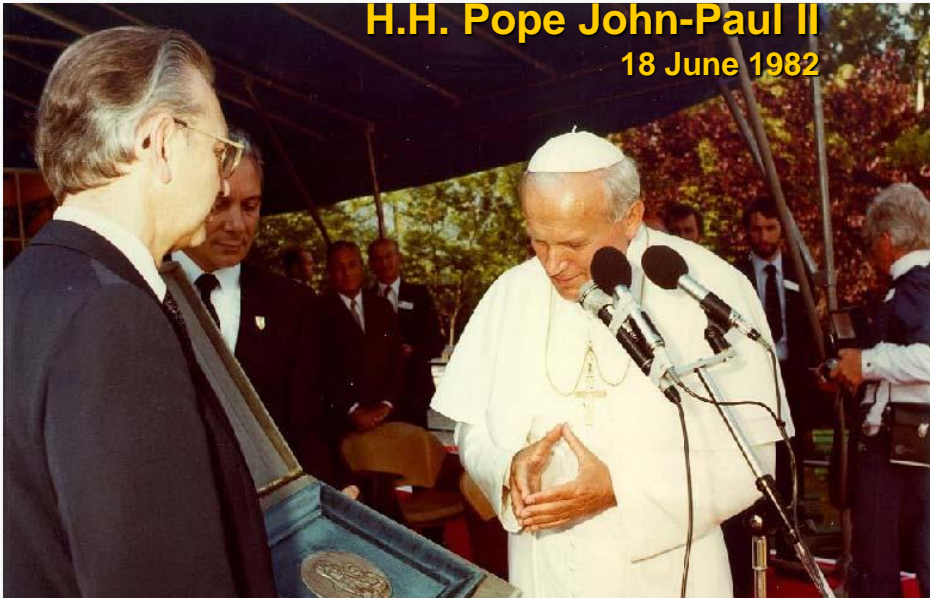
Polski przemysł uzyskał szereg kontraktów na dostawy i usługi dla LHC i jego eksperymentów.

Polscy VIP w CERN

H.H. Pope John-Paul II
18 June 1982

T. Mazowiecki,
16 June 1990

Prezydent Kaczorowski

LHC, accelerating science | accélérateur de science

Lech Kaczyński
15 June 2009

Podsumowanie

CERN jest największym na świecie laboratorium fizyki cząstek i ma największy kompleks akceleratorów, w tym akcelerator LHC.

- Mamy nadzieję, że eksperymenty LHC wyjaśnią wkrótce kilka najważniejszych zagadek przyrody.

W CERN trzynaście tysięcy ludzi z całego świata ...

- jest zafascynowanych pracą badawczą,
- z entuzjazmem poświęca czas na rozwiązywanie problemów doświadczalnych i teoretycznych,
- jest wspaniale zintegrowanych, pomimo różnic kulturowych, politycznych i religijnych.

Polska w CERN jest obecna od ponad 60-ciu lat i odgrywa w nim rolę większą niż ~3% wkładu do budżetu ...

Życzę Państwu:

- ❑ zdobycia w CERN inspiracji do tego jak trudne zagadnienia z fizyki przekazać w sposób atrakcyjny i przystępny,
- ❑ ...i w efekcie doprowadzenia do zahamowania niepokojącego spadku zainteresowania przedmiotami ścisłymi wśród uczniów,
- ❑ jak również wielu radości z dzielenia się zdobytymi doświadczeniami z młodymi ludźmi w Polsce.

Dziękuję za uwagę